

Pojetí venkova v díle Bohuslava Blažka

Anna Kopecká

Fakulta sociálních věd
Univerzita Karlova
Praha

3. ročník Sociologie a Sociální politika

Konzultoval: JUDr. Michal Illner

Práce bude obhajována v 6. semestru studia.

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.



V Praze dne 22. května 2006

Obsah:

Předmluva	4
Úvod	5
Bohuslav Blažek - životopis	6
Bohuslav Blažek a venkov	7
Vztah venkova a města (a médií)	9
Kontext - vztah město - venkov a jeho proměny v dějinách sociologických teorií	9
<i>Koncept dichotomický</i>	9
<i>Rurálně urbánní kontinuum</i>	12
<i>Koncept konvergence a divergence</i>	12
Blažkův koncept venkov-města-média	13
Pojetí venkova u Bohuslava Blažka	16
Co je venkov?	16
Ekonomika daru jako princip venkovského života	18
Nový regionalismus	19
Kritické čtení Blažka	21
Nová fáze moderny a globalizace	21
Idealizace venkova	22
Závěr	25
Literatura	27
Bohuslav Blažek - použitá a citovaná literatura	27
Ostatní autoři	29
Příloha	31
Projekt bakalářské práce	31

Abstract:

This theoretical bachelor's degree thesis deals with the concept of the countryside as understood by Czech social ecologist Bohuslav Blažek. First is Blažek's interest in the countryside contextualized with his diverse scientific and practical career. The goal of the following chapter is to explain his theory of the relationship between the countryside, the city and the media and to set it in the framework of the main sociological concepts of the relationship between the countryside and the city. The next chapter covers the synthesis of Blažek's main ideas about the countryside; his definitions of the anticipated new [Czech] countryside; principles of rural life and the new regional particularism. In the conclusion Blažek's work is confronted with other approaches to the changing contemporary society and the influence of globalisation on the Czech countryside. The last part of this thesis analyses if Blažek is idealizing the countryside and whether there is an ideological framework in his writing about the countryside.

Abstrakt:

Tato teoretická bakalářská práce se zabývá pojetím venkova v díle českého sociálního ekologa Bohuslava Blažka. Nejprve je Blažkovo zaujetí venkovem zasazeno do celkového kontextu jeho vědeckého i praktického působení. Následující kapitola je věnována konceptu vztahu venkova, města a médií, který Blažek ustavuje, a tento koncept je zasazen do rámce základních sociologických konceptů vztahu venkova a města. Posléze jsou shrnuty hlavní Blažkovy myšlenky o venkovu - jeho definice nastupujícího nového (českého) venkova, principů venkovského života a nového regionalismu. V závěru je Blažkovo dílo konfrontováno s jinými přístupy k proměňující se současné společnosti a vlivu globalizace na český venkov. Rozebírá se zde také otázka, zda Blažek ve své práci venkov idealizuje a zda má jeho práce o venkovu nějaký ideologický rámec.

Předmluva

“Už léta sbírám a čtu práce vědeckých podivínů. Čím déle jsem ve styku s vědou nepodivínskou, tím nesnadnější a lákavější se mi zdá být otázka, kudy vede hranice mezi vědou a nevědou a jaké je povahy, jaké jsou různé podoby této nevědy, jaký je jejich vzájemný vztah s vědou a zda by oběma stranám nebyl více ku prospěchu vztah jiný.”

[Bohuslav Blažek: Mezi vědou a nevědou, 1978, s. 11]

Na jméno Bohuslav Blažek jsem poprvé narazila, když jsem si ve druhém ročníku hledala zajímavé volitelné přednášky na ostatních pražských vysokých školách. Bohužel jsem už neměla příležitost se s ním seznámit i osobně. Jeho práce mne však nadále zajímala nejen proto, že se věnoval otázkám rozvoje města a venkova, ale i proto, že jsem postupně zjišťovala, jak široký měl záběr a jak dokázal spojovat jednotlivé obory i teorii s praxí. Protože bakalářská práce je omezená jak rozsahem tak i skromnými znalostmi jejího autora, chtěla jsem v ní alespoň upozornit na Blažkův přínos naší vědě, přínos nejen v textech, které napsal (a bylo jich opravdu hodně) ale hlavně v příkladu, jak (netradičně) může vědec pracovat a aktivně se zapojovat do společenského dění. Příznačným se mi jeví Blažkův úvod k první vědecké monografii Mezi vědou a nevědou, ze kterého zde cituji. Bohuslav Blažek, který se sám neustále pohyboval na nejružnějších hranicích, se tu přiznává ke svému zaujetí jedinci stojícími jaksi stranou. V tomto světle se jeho zájem o český venkov, který se dnes v mnoha směrech nachází “na okraji”, jeví jako logické pokračování dávno započaté cesty.

Úvod

Tato práce je věnována jedné části bohatého a tvůrčího působení sociálního ekologa Bohuslava Blažka na poli české vědy. Jejím cílem tedy není komplexně uchopit celek jeho díla, ale pokusit se - pohledem na jednu malou oblast jeho práce ukázat jeho způsob myšlení a psaní. Zároveň (byť stručně) přiblížit postavení venkova v kontextu sociologické teorie.

Práce se zaměřuje na Blažkovy texty věnované problematice venkova, které vznikly v rozpětí patnácti let od roku 1990 do roku 2004. Převážná většina z nich pak v druhé polovině 90. let 20. století, kdy se Blažek venkovem intenzivně zabýval nejen ve svojí práci teoretické, ale i praktické (Spolek pro obnovu venkova, Škola obnovy venkova v Libčevsi). Přesto není možné opomenout ani další témata a aktivity, kterým se Blažek věnoval. První část práce proto tvoří Blažkův životopis se zvláštním důrazem na jeho pracovní spojení s venkovem.

Ve své nejdůležitější teorii Blažek rozpracovává vztah venkova, měst a médií, jako tří (jak sám říká) fází či vrstev. Pro pochopení místa Blažkovy teorie v rámci myšlení o vztahu města a venkova se zdá důležité ukázat, jak jeho myšlenky korespondují s hlavními koncepty vztahu venkova a města. Druhá část práce je proto věnována nejen samotnému konceptu venkov - města - média, ale i přiblížení tří základních sociologických konceptů, nahlížených perspektivou Blažkovy teoretické práce.

Třetí část je věnována výhradně Blažkovu pojetí venkova, zejména pak jeho představám o budoucnosti (českého) venkova a možnostem jeho obnovy a rozvoje. V závěru pak budou jeho myšlenky podrobeny kritice a konfrontovány s pracemi jiných českých autorů.

Bohuslav Blažek - životopis

Jak se píše na přebalu knihy Venkov, města, média [Blažek, 1998] a jak opakovali autoři novinových nekrologů¹ - Bohuslav Blažek byl publicistou, filmovým dramaturgem a režisérem, metodologem, prognostikem, myčem výloh, konzultantem a spoluautorem architektů a urbanistů, rozhlasovým a televizním moderátorem, autorem nebo spoluautorem mnoha tzv. měkkých her a necelé dvacítky knih.

Ačkoliv tato práce je věnována pouze jedné části Blažkových aktivit, nelze zcela opomenout i další stránky jeho profesní kariéry. Bohuslav Blažek (1942-2004) vystudoval Filmovou a televizní fakultu Akademie múzických umění v Praze, obor dramaturgie a filosofii a psychologii na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. V šedesátých letech byl členem redakce Literárních novin a redakční rady časopisu Tvář. Knižně debutoval v roce 1970 prózou Spasitelé. V období normalizace prošel i několika manuálními profesemi, aby následně našel útočiště v Ústavu krajinné ekologie ČSAV jako ekolog a prognostik. Již tehdy se věnoval sociální ekologii, byť v oddělení nazvaném antropoekologie. Jeho první vědeckou publikací byla v roce 1978 kniha Mezi vědou a nevědou. Kniha je tvořena souborem tří volně spojených esejů o vědeckých podivínech a věnuje se postupně kosmologickému traktátu Eureka E. A. Poea (Umění mystifikovat), teorii o duté zemi Karla Neuperta (Muž, který žil v duté zemi) a teorii o barvě podle Haleizovu (Obchodník s nadějí). Blažek působil jako badatel na volné noze a uzavíral smlouvy na řešeršní a výzkumné práce s institucemi z oblasti aplikovaného výzkumu (např. Výzkumný ústav palivoenergetického komplexu, Výzkumný ústav výstavby a architektury, Terplan, Ústav pro výzkum kultury).

Významnou kapitolu představuje jeho spolupráce s psycholožkou a životní partnerkou Jiřinou Olmrovou. Společně vytvářeli nové výzkumné a diagnostické techniky, založené na využití tzv. měkkých her (pracující na podobných

¹ Srov. například [Hnízdil 2004, Chuchma 2004, Peňás 2004]

principech jako skupinová terapie). Tyto techniky aplikoval Blažek v rámci řady spoluprací s urbanisty, architekty (např prognóza vývoje města Prahy) i v rámci svého působení ve Škole obnovy venkova v Libčevsi. Společně s Olmrovou také napsali několik knih, týkajících se zejména problémů dětí, rodiny a světa postižených - Krása a bolest: Umění, tvořivost a hra v životě trpících a postižených (1985), Světy postižených: Sociální posila v rodinách s mentálně retardovaným dítětem (1988), Průhledy do dětství : eseje z časopisu Děti a my z let 1977-1984 (1986), aj.

Blažek se ve svých knihách dále zabýval mnoha aktuálními společenskými jevy jako jsou počítačové hry (Bludiště počítačových her, 1990), televize (Tváří v tvář obrazovce, 1995) nebo obchodování založené na pyramidovém schématu (Zvrácená pyramida, 2006). Po roce 1989 přednášel o sociální ekologii na fakultě stavební a fakultě architektury ČVUT a na DAMU v Praze. Jako konzultant a spoluautor spolupracoval s mnoha architekty a urbanisty. Po roce 1989 hojně publikoval v mnoha periodikách - mezi jinými je třeba zmínit Kritickou přílohu RR, Literární noviny, Souvislosti, Architekta, Prostor, Sedmou generaci či ECOjournal. Věnoval se i překládání knih s převážně ekologickou tematikou (Alvin Toffler: Nová civilizace: Třetí vlna a její důsledky). V roce 2005 byl nominován na Cenu Josefa Vavrouška in memoriam.

Bohuslav Blažek a venkov

Od začátku devadesátých let se Blažek začal významněji zabývat problémy venkova jak ve své práci teoretické, tak i praktické. Angažuje se při vzniku Spolku pro obnovu venkova. Po tři volební období - v letech 1993 - 2003 je jeho místopředsedou, kde se seznámí se starostou Libčevsi ing. Michalem Pospíšilem aby společně v roce 1998 založili jednu z prvních Škol obnovy venkova v Libčevsi.

Libčeves byla za komunismu tzv. střediskovou obcí, pod kterou spadalo dvanáct okolních vesnic (po roce 1989 se dvě z nich osamostatnily). Díky tomu

do ní proudila většina státních investic a zachovala si (na rozdíl od okolních vesnic) všeobecně prospěšné instituce - poštu, školu, hostince, služby a obchody.² Aktivity starosty Libčevsi ale neměly vést k zachování statusu quo. Naopak jejich cílem bylo objevit a "aktivovat" v každé obci její specifické přednosti a možnosti (např. rezidenční a rekreační bydlení pro obyvatele blízkých průmyslových měst). I zdejší Škola obnovy venkova se k tomuto cíli snažila přispívat. Jejím širším posláním bylo "školení" venkovské elity. V prvních pěti letech existence zorganizovala Škola přes třicet seminářů na aktuální venkovská témata.³

Škola obnovy venkova společně s o.p.s. Eco Terra (již byl Blažek ředitelem), vydala Blažkovi několik publikací - "skript": Interaktivní hry pro Školu obnovy venkova (1997) a Problémy a výhledy českého venkova (1997). Venkovu jsou věnovány i dvě další Blažkovy knihy - Venkov, města, média (1998) a Venkovy: anamnéza, diagnóza, terapie (2004).

Přestože je tato práce věnována výhradně Blažkově teoretické práci, je třeba vždy mít na mysli, že přínos Bohuslava Blažka neleží jen v původním pojetí venkova a hledání jeho charakteristik v duchovním životě či vztahu lidí a krajiny, ale také v aktivním aplikování vlastních teoretických konceptů a sociálně ekologických metod na specifické lokální problémy.

² Vytvoření schematické střediskové soustavy obcí bylo vedeno snahou o lepší přehlednost a administrativní úspornost. Centralistický komunistický režim tak zároveň zpřetrhal jedinečné vazby mezi obcemi a zásadně narušil jejich soběstačnost. Podobný projekt v sousedním Německu, který vycházel ze Střediskové teorie osídlení Waltera Christallera, byl zrušen již v 60. letech. U nás se po roce 1989 většina spojených obcí rozpadla, následky tohoto centralistického zásahu jsou však patrné ještě dodnes.

³ Viz článek: Rozvoj venkova v kraji dostává nový impuls. Regionální rozvojová agentura Ústeckého kraje. 2006 [cit. 2006-01-15]. Dostupný z WWW: <www.rra.cz>.

Vztah venkova a města (a médií)

Ačkoliv hlavním tématem této práce je pojem venkov a jeho specifické pojetí v díle Bohuslava Blažka, nebude možné se mu věnovat bez uvedení do vztahu s pojmem města. Důvodů je hned několik. Prvním z nich jsou samotné Blažkovy texty, ve kterých se při vymezování pojmu venkova neustále k městu obrací. Venkov je často vymezován vůči městu a na základě srovnání s městem jsou ukazovány jeho jedinečné vlastnosti. Stejně tak i v případě, že se snažíme pro Blažkovo dílo najít teoretický kontext, nacházíme v relevantních sociologických dílech venkov definovaný v rámci srovnávání města a venkova. Hlavním důvodem pro rozvedení různých pojetí vztahu venkova a města ovšem je, že z Blažkova teoretického díla o venkově vystupuje nejzřetelněji jeho vlastní představa o jejich vzájemném vztahu.

Kontext - vztah město - venkov a jeho proměny v dějinách sociologických teorií

Jestliže chceme zasadit Blažkův koncept vztahu venkova, města a médií zasadit do odpovídajícího teoretického kontextu, bude třeba podívat se krátce na tři základní přístupy, se kterými pracuje odborná literatura i učebnice z oblasti sociologie venkova a sociologie města. [Hudečková, 2001; Hudečková, Lošťák 2002; Musil 1967, aj.] Tato pojetí jsou vždy výrazně ovlivněna v dané době probíhajícími fázemi urbanizace. Stejně tak rezonují s (dominantními) sociologickými paradigmaty své doby.

Koncept dichotomický

První koncept vychází z prací sociologů - klasiků, jejichž definice rozdílů mezi tradiční a moderní společností začaly být spojovány s rozdíly mezi venkovem a městem. Tento koncept je označován jako dichotomický, protože staví město a venkov proti sobě - jako dvě opozita. V této souvislosti se odkazuje k německému sociologovi Ferdinandu Tönniesovi, který ve své knize

Gemeinschaft und Gesellschaft⁴ (poprvé vydané v roce 1887) rozlišuje mezi dvěma druhy sociálního uskupení. První z nich - Gemeinschaft - je vázáno na život v malých, uzavřených komunitách, ve kterých jsou lidé pevně - celoživotně zakořeněni a vztahy mezi lidmi jsou silné, prodchnuté silným pocitem sounáležitosti. Základním typem Gemeinschaft je rodina, rozšiřující se na lokální (venkovskou) komunitu. Gesellschaft je naproti tomu městský způsob sociální organizace, který odpovídá životu bez pevných pout k místu i bez pevných sociálních vazeb. Gesellschaft lidi nespojuje, každý jedinec soupeří sám za sebe a zapojuje se pouze do krátkodobých koalic. Tönnies kritizuje moderní společnost své doby, pro kterou je charakteristický bouřlivý rozvoj (industriálních) měst spojeným s koncentrací chudoby a výskytem patologických jevů (kriminalita,...), a staví ji do kontrastu oproti společnosti tradiční. [Tönnies, 1963]

Ačkoliv sám Tönnies nikdy Gesellschaft a Gemeinschaft nespojuje přímo s žádnými geografickými entitami, hlavně díky práci o rurálně-urbánním kontinuu od Sorokina a Zimmermana [1929] začal být Gemeinschaft spojován s venkovem a Gesellschaft s městem [Lošťák 2001]. S tímto přístupem, idealizujícím venkovskou pospolitost a spojující jí s tradiční společností v kontrastu s městskou společností, který je ovlivněn antiurbanismem a romantizací rurálního - venkovského způsobu života, je možné se setkat u Tönniesových následovníků. R. E. Pahl mluví dokonce o "vulgárním Tönniesismu" či "nekritické glorifikaci starosvětského venkovského života" [Pahl, 1968, s. 265].

Z opačného hlediska se na dichotomický vztah města a venkova dívá francouzský sociolog Émile Durkheim, který ve svojí doktorské disertaci Společenská dělba práce (první vydání 1893) uvádí do sociologie pojmy mechanická a organická solidarita, přičemž první dává do souvislosti se "společností segmentární" a druhou se "společností s moderní dělbou práce". Společnost segmentární zhruba odpovídá komunitě, ve které žili lidé převážně v

⁴ Tyto pojmy se do angličtiny překládají jako community a society. V češtině je ustálený překlad pospolitost a společnost (viz např. Keller 2004), kvůli nepřesnosti se ale často používají původní německé termíny. I v této práci bude pracováno s původními termíny Gemeinschaft a Gesellschaft.

tradičních společnostech. Společnost s moderní dělbou práce je společností městskou, kde došlo k výrazné diferenciaci povolání a pokud má společnost jako celek fungovat (odtud organická solidarita odkazující na propojení jednotlivých částí organismu), jsou její členové ve svých potřebách odkázáni jeden na druhého.[Keller, 2004, s. 208-212]

Durkheim se tedy k rozdílu mezi městem a venkovem dostává přes hledání odpovědi na otázky jak je možné, že se individuum zapojuje do společnosti, jak je možný společenský řád?. Z hlediska dělby práce pak ukazuje zásadní rozdíly mezi dvěma typy společností, které pro naše účely můžeme zjednodušeně vymezit jako moderní městskou a tradiční venkovskou. V tomto pojetí je venkov spjatý s překonanou minulostí, kdy jednotlivce spojovala jejich podobnost, a protože jejich činnosti byly téměř totožné, byli na sebe vázáni hlavně kvůli fyzické blízkosti - lokalitě, ve které společně žili. Současnost a budoucnost patří městu - modernímu světu s jeho heterogenitou - novou výraznou dělbou práce, ve které je atomizované individuum pevně připoutáno k ostatním a ke společnosti - celku, který funguje jen díky kooperaci všech součástí.

Dichotomické pojetí⁵ je v díle klasických sociologů spjato s právě probíhající rannou fází moderní společnosti, ve které se na jedné straně objevují nečekané a silné nové společenské problémy, na druhé straně nové uspořádání slibuje větší svobodu i sociální jistoty všem členům společnosti.

Společenská situace, měnící se na evropském venkově v průběhu 20. století, přestala odpovídat uspořádání tradičních komunit. Navíc dichotomické pojetí pracovalo s městem a venkovem jako kompaktními, homogenními celky, což výrazně zužovalo škálu jemných odlišností, které mohly být výzkumem zachyceny. Dichotomický koncept se přesto v rurální sociologii udržel do přelomu 50. a 60. let a jako opora empirických šetření převládal až do prosazení konceptu nového. [Hudečková, Lošťák, 2002]

⁵ Kromě zde zmíněných autorů dichotomizující typologii vztahu město-venkov ve svých pracích používá i řada dalších sociologů - mezi jinými Max Weber, Louis Wirth, Robert Redfield.[Pahl, 1968]

Rurálně urbánní kontinuum

Místo konceptu dichotomického se v druhé polovině 20. století ustavuje jako dominantní nový koncept kontinua město - venkov, který vychází z klasického díla P.I. Sorokina a C. C. Zimmermana *Principles of Rural-Urban Sociology* [1929].

Model kontinua se výrazně prosazuje v 70. letech 20. století, kdy sloužil hlavně pro analýzy urbanizace venkova. Navazuje sice na dichotomii město - venkov, ale vidí je jako dva póly, mezi kterými existuje široká škála, na které se ta či ona konkrétní společnost v daném okamžiku nalézá. Tento koncept odmítá chápat hranici mezi městem a venkovem jako propast mezi dvěma rozdílnými typy uspořádání (jako v dichotomickém konceptu). Odpovídá mu spíše představa, že venkov bude postupně urbanizován a stane se městem. [Hudečková, 2001]

Tento koncept je poplatný době svého vzniku, pro kterou je typické opojení urbanizací, poměšťováním a územním plánováním a bývá označován jako "urbanocentrický" či jako "vulgární urbanizace venkova" [Hudečková, 2001] Již v době jeho ustavování - v průběhu 60. let - se o něj vedly spory, které rozpoutal svojí kritikou britský sociolog R. E. Pahl. Pahl namítal, že kontinuum mezi městem a venkovem v mnoha zemích neexistuje a že řada venkovských i městských společenských forem do tohoto kontinua nezapadá. Jak píše v úvodu svého textu *The Rural-Urban Continuum* "Termíny rurální a urbánní jsou v kontextu sociologie pozoruhodné spíše svojí schopností mást než svojí mocí objasňovat." [Pahl, 1968, s. 263]

Koncept konvergence a divergence

Relativně nejmladší koncept již uvažuje venkov jako svébytnou sociální formaci a zavádí mnohem jemnější práci s jednotlivými drobnými odlišnostmi a specifickými charakteristikami. Díky tomu je také nejsložitější ze všech zde zmiňovaných konceptů.

Jak uvádí Hudečková [Hudečková, 2001], o vznik tohoto zatím nepříliš rozšířeného konceptu se v 70. letech zasloužili francouzští rurální sociologové sdružení kolem pařížské univerzity Paris X Nanterre. Podle něj vykazuje venkov řadu konvergujících rysů vůči obecné společnosti (společnost městská je chápána jako dominantní), ale také řadu divergujících rysů. Tento koncept je spojen s obnoveným zájmem o venkov, jeho specifika a rozvoj - tzv rurální renesance. Vzájemný vztah venkova a města je charakterizován jako prolínání protějšků. Jedná se již o vzájemné ovlivňování venkova a města, nikoliv o jednostranný proces. Polští sociologové (v analogii k definici urbanizace J. Musila) prosazují pojem ruralizace jako "šíření a relativně stálé přijímání venkovských vzorů chování, systémů hodnot, mentality a způsobu prostorového rozvoje v dané společnosti." [Hudečková, 2001, s.28] Zájem o venkov a jeho specifika je možné spojovat i s aktuálním rozvojem regionů a (lokálních) identit.

Právě tento poslední koncept konvergence a divergence je nejbližší Blažkovu pojetí vztahu venkova a města tak, jak je rozvíjí ve své knize venkov-města-média, ale i ve svých dalších dílčích textech, vyjadřujících se k různým otázkám rozvoje a specifík venkova. I Blažek uznává dominanci města, ale poukazuje na vzájemné prolínání a ovlivňování města a venkova, na různé konvergující a divergující rysy.

Blažkův koncept venkov-města-média

"Zdá se to nesourodá trojice, ale jakmile na ni nahlédneme z hlediska způsobu mezilidské komunikace, dojde nám, že současný svět má ze systémového hlediska tři patra.(...) Na venkově je člověk hluboce zakořeněn v místě a se světem komunikuje jenom omezeně. Ve městě má člověk komunikační možnosti mnohem větší, ale právě na úkor důvěrné znalosti místa, kde žije. A ti, kteří žijí dejme tomu na Internetu, mají téměř neomezenou možnost komunikace se světem. Jenže "žijí" v prostoru, který je zároveň všude a nikde."⁶

⁶ Cituji odpověď B. Blažka na otázku „Venkov a město asi ano. Ale média?“ v rozhovoru pro časopis Reflex. [BLAŽEK, Zaps. FÉRTEK, 1997]

V kontextu Blažkova teoretického díla vztahujícího se k venkovu se jako stěžejní ukazuje jeho kniha *Venkov, města, média* [Blažek, 1998]. Blažek zde formuluje vlastní koncept vztahu mezi venkovem a městem (a médií).

Blažek ve svém konceptu venkov-města-média pracuje s novým pojmem - média a s jeho pomocí přidává do konceptů venkov-město novou rovinu. Blažek uvádí jmenované tři pojmy do vzájemného vztahu jako srovnatelné: staví je vedle sebe jako tři "vrstvy" či "fáze". I když je možné venkov v tomto pojetí vnímat jako první fázi či spodní vrstvu, Blažek jej nechce v duchu evolucionismu brát jako nižší vývojový stupeň. Venkov chápe v analogii se vztahem dětství - dospělost jako fázi předcházející městům, fázi která je pro tu následující nezbytná i inspirující. Jednotlivé fáze ovšem mohou existovat souběžně, tak jako nyní existuje zároveň venkov i města. Právě jejich souběžná existence je žádoucí, protože přechodem z jedné do druhé nejen něco získáváme, ale i ztrácíme (např. v dospělosti dochází ke ztrátě kreativity), a návratem do předchozí fáze se můžeme obohatit.

Analogii s dětstvím a dospělostí Blažek využívá záměrně, protože právě v dětství je, podle něj, pro plnohodnotný další vývoj důležité získávat zkušenosti, které může poskytnout jedině venkov. Mezi takové jedinečné zkušenosti patří osobní setkání s rozením a umíráním, možnost přímého vhledu do práce dospělých a dodržování tradic, společné slavení svátků. [Blažek, 1998, s. 100]

Venkov, města a média je také možné chápat jako systémové úrovně nebo úrovně organizace. Tyto úrovně jsou uspořádány od nejjednodušší k nejsložitější. V evropském kontextu Blažek odkazuje k Platónovi, v jehož schématu (tři úrovně duše - vegetativní, smyslová a rozumová) směrem nahoru narůstá odpoutání od matérie - země, či na Sigmunda Freuda (id, ego, superego) a jeho dynamické chápání vztahů mezi vrstvami (vytlačování nepohodlného do nižší vrstvy). [Blažek, 1998, s. 46].

Jestliže přijmeme tezi, že každá systémově vyšší vrstva je zároveň silnější, můžeme se domnívat, že mezi jednotlivými vrstvami dochází k boji, ve kterém

jsou nižší úrovně destruovány. Ačkoliv Blažek tyto tendence nepopírá, nachází i argumenty, které podporují spíše představu kooperace, pozitivního ovlivňování. Jako symptomy kooperativního fungování vrstev uvádí mimo jiné dezurbanizaci (odchod obyvatel z měst na venkov), alternativní zemědělství, zájem o biopotraviny, alternativní energetické zdroje, ale i nový regionalismus (vznik regionálních médií) či zájem o genius loci - v architektuře a urbanismu. [Tamtéž, s. 275-277]

Pojetí venkova u Bohuslava Blažka

Blažek vymezuje venkov vůči městu, ukazuje jeho funkce, specifika a potřeby, nabízí možnosti budoucího rozvoje. Ve svých jednotlivých textech se vyjadřuje k různým otázkám postavení českého venkova a také jeho budoucího směřování. Snaží se najít odpovědi na otázky: Co je to venkov? Jaká jsou specifika českého venkova a českého venkovana? Jakou úlohu hrají a mohou sehrát lidé vracející se na venkov z města? Je regionalismus ve sjednocené Evropě nejlepším řešením pro venkov?

Blažek se nesnaží definovat venkov pouze "ted' a tady" a vymezit jeho prostor vedle města. Snaží se hlavně ukázat, čím by mohl venkov být v budoucnosti. Jaký by mohl být český a evropský venkov a k jakým změnám už dochází. Venkov chápaný jako fáze či vrstva, která existuje zároveň s dalšími (byť silnějšími) vrstvami města a médií, se s vrstvou médií a města silně ovlivňují a proměny, ke kterým tak dochází se zdají být pro venkov příznivé. Po letech dominance města může venkov opět posílit svojí pozici.

Co je venkov?

"Venkov je (...) pásmo mezi divočinou a industrializací, a to ve smyslu jak prostorovém tak časovém." [Blažek, 1997, s. 64]

Bohuslav Blažek do venkova nezahrnuje neobydlenou "divokou" přírodu, čistě rekreační krajinu bez trvalých sídel místních obyvatel ani území zdevastovaná průmyslem (mostecká "měsíční krajina").⁷ Venkov je podle něj naopak možné najít i v jinak urbánním prostoru. Zde se pak jedná o malé ostrůvky, které si zachovaly ráz venkovského osídlení, ty tvoří tzv městské vesnice a obývají je měššší vesničané (tzv. urban villagers). Jsou to jednak vesnice přičleněné administrativně k městu (např Horní a Dolní Počernice jako součást hl. m. Prahy), tak i části uvnitř města (např. staré Střešovice). Taková detailnější

⁷ Blažek se zde nepokouší o nějakou přesnou definici pojmu venkov. Jeho vymezení venkova ostatně odpovídá definicím běžně používaným v učebnicích Sociologie venkova [Majerová a kol 2005, 9. kapitola str 154-156]. Spíše má jít o bourání zažitých stereotypů a upozorňování na mnohvrstevnatost venkova).

upřesnění mají hlavně ukázat, že venkov není jen negací města ne-městem⁸ nebo zbytkem - tím, co zbyde, když odečteme město. Venkov proto není možné (jako v konceptu rurálně-urbánního kontinua) snadno proměnit na město tím, že bychom zesílili či zeslabili některé jeho složky, tak jako můžeme tmavé proměnit ve světlé. Prvky venkova je možné najít i v jinak městském prostoru a naopak městské prvky se objevují na venkově.

Tam, kde převažuje, si ale venkov stále uchovává svůj svébytný řád. K venkovu patří řád předdějinný, čas cyklický, kultura orální. Město oproti tomu má strukturu lineárních dějin, kulturu literární. Nad touto dvojí strukturací se nyní klene nový řád - řád médií, který elektronicky propojuje planetu jako celek. Venkov i město se dostávají zároveň na periferii i do středu dění, jsou součástí jedné globální vesnice.⁹ "Místo vítězství města nad vesnicí nebo vesnice nad městem tu vzniká jakási nová superstruktura, ve které se město i vesnice musí konfrontovat s jednou planetární sítí." [Blažek, 1997, s. 64]

Podle Blažka se díky této nové "superstruktura" rodí i nová podoba venkova, ve které se spojují staré tradice s novými prvky. Život tohoto "nového venkova" by se měl řídit (mimo jiné) následujícími zásadami:

- na venkov patří jak rodilí venkované, tak přechodní i trvalí obyvatelé venkova, kteří přicházejí z města
- vazba venkovana na jedno místo a přírodní cyklus je přirozeným zdrojem jeho přístupu ke světu
- zdravá krajina a zdravý způsob života jsou jednou z nejlepších prevencí proti civilizačním chorobám

⁸ Podobně se například feminismus difference (autorky jako K. Gilligen, C. Pateman) snažil poukázat na to, že žena není jen negací muže ne-mužem (jak byla pojímána nap v klasické freudiánské psychoanalýze), ale má svébytné vlastnosti a kvality nezávislé na vlastnostech mužských. [Červinková, 2003, s.10]

⁹ Pojmem globální vesnice, který zde Blažek používá, popisuje současnou společnost americký teoretik Marshall McLuhan: "Nová elektronická vzájemná závislost přetváří svět k obrazu globální vesnice", [McLuhan, 2000, s.136]

- venkov si musí uchovat svoji toleranci k lidem vybočujícím z normy, umožnit jim plodnější život, než jim může dát město, a díky nim dát místnímu společenskému životu hloubku

- využívání místních materiálů a zdrojů energie šetří neobnovitelné zdroje

- venkované se se světem mohou spojit levnou a rychlou komunikační sítí

- nezbytnou podmínkou obnovy venkova jsou vztahy mezi obyvateli měst a venkova založené na vzájemném zájmu, respektu a úctě

[Blažek, 1997, s. 34]

Ekonomika daru jako princip venkovského života

“Naštěstí všechno zatím není klasifikováno termíny koupě a prodeje. Věci mají pořád vedle své prodejní hodnoty i hodnotu citovou, pokud vůbec můžeme hodnoty takto omezit. Stále existují jedinci i třídy s někdejšími mravy, kterým se podřizujeme skoro všichni, alespoň v určitých obdobích roku či u jistých příležitostí” [Mauss, 1999, s. 133]

V textu Antropologické základy obnovy venkova [Blažek, 1997, str. 32-34] se Blažek zamýšlí nad otázkou, jaké je dnešní místo venkova v životě společnosti. Co by mělo být hlavním principem, podle kterého se k němu má přistupovat. Z měst jako center obchodu se šíří monetární ekonomika - vše se přepočítá na společného jmenovatele a tak se určí skutečná hodnota. Do takového světa ovšem přínos venkova příliš nezapadá.

V současnosti už totiž hlavním produktem venkova nejsou potraviny, ale stávají se jím zdravý vzduch, voda, životní prostředí pro regeneraci organismu - zdravý genofond. Za tyto produkty se ovšem venkovu nikdy neplatilo, jedná se o podobně těžko měřitelný přínos jako je starost rodiny o své členy, matky o dítě. Dnešní společnost si ale hodnotu těchto “produktů” začíná silně uvědomovat. Pokud je přínos venkova poměřován městskou optikou, nastává například situace, kdy si zdravé “BIO” potraviny kupujeme draž než dovezené tropické ovoce. Zdravé potraviny ale nemusíme kupovat jen v supermarketu, můžeme je také levně získat od sprátených zemědělců na venkově.

Blažek v této souvislosti zmiňuje ekonomku Hazel Handerson [Blažek, 1997, str. 33], která zavedla pojem antiekonómie. Do sféry antiekonómie spadají rodina, venkov, kutilství, chalupářství. Principem venkovského života je podle Blažka ekonomika daru. Za dar nemůžeme zaplatit, můžeme ho pouze oplatit jiným darem. Pokud chceme obnovovat venkov, musíme tuto svébytnou ekonomiku daru legalizovat, křísit a uznávat jako rovnocennou. Jen tak se nám podaří vyhnout se jiné možné vyvojové trajektorii, kterou by přineslo převedení přínosu venkova na principy monetární ekonomie. Vyhnout se budoucnosti, ve které by se měšťané vydávali na venkov za agroturistikou jako do nákladné ciziny.

Nový regionalismus

“Civilizace směřující k hrůzné utopii, ve které je všude všechno stejné, tedy končí. Nové regiony jsou návratem k přirozené logice, ve které jsou vysokou hodnotou jednak místní tradice, jednak rozmanitost těchto tradic.” [Blažek, 1996, s. 9]

Blažek ve svojí analýze vztahu venkova, města a médií dochází ke zjištění, že nová systémová vrstva médií mění zásadně vzájemný vztah venkova a města. Město již není centrem, které o všem rozhoduje. Město i venkov se ocitají na stejné pozici vzhledem k planetární elektronické komunikační síti. Venkov musí podle Blažka této rodící se nové situace využít a aktivně se začít prosazovat. Nikoliv jako celek, ale s důrazem na lokální specifika. Rodí se tak nový regionalismus, který již není vázán na centrální příkazy. Regiony mohou vznikat na základě dohody mezi několika sousedícími obcemi, mohou se překrývat, spojení mohou být krátkodobá i dlouhodobá. Malé obce, které by jinak neměly možnost získat úvěr od banky, se takto stávají rovnocennými obchodními partnery.

Základním Blažkovým textem, který se novému regionalismu věnuje, je článek Několik argumentů pro regionalismus.¹⁰ Blažek zde nastiňuje možnosti

¹⁰ Jakou váhu tomuto textu Blažek dával je možné si ověřit i počtem jeho vydání - článek vznikl původně pro revue Souvislosti (1996, s. 7-9), následně byl zahrnut do sborníku Problémy a výhledy českého venkova (1997) a vydán v internetovém Zpravodaji Spolku pro obnovu venkova (č. 3)

rozvoje českého venkova. Vzestup regionů je možný díky proměnám ve struktuře celé společnosti. Dochází k decentralizaci, vertikální struktura se mění v horizontální a mizí tak role "šéfa - prostředníka". Lokální média jsou na vzestupu a klesá síla médií centrálních.¹¹ Dochází k poklesu monopolu města a vzestupu venkovského prostoru, respektive jeho aktivních bodů, které tvoří malé regiony. Výhodou regionů je, že již nejsou řízeny centrálně. Mohou se tedy prostorově překrývat (jedna obec může spadat do více regionů podle různých kritérií) a nemusí pokrýt celé území. Zároveň už mezi sebou nemusí tak silně bojovat o úspěch na centrálním trhu, protože každý z nich může nabízet něco jiného. Každý by měl hledat svůj specifický profil - například neúrodný, málo obydlený kraj se může pochopit jako kraj nostalgické krásy. Místní problém se pouhou redefinicí může změnit na pozitivum - nový genius loci. Evropské regiony navíc překračují hranice států (příhraniční oblasti), obnovuje se tak přeshraniční spolupráce. Navíc Evropa regionů je diferencovanější a pestřejší než unifikovaná města.

Podle Blažka je pluralita venkovu vlastní. Selský rozum vyrůstá z místního způsobu života a je vždy platný pro danou vesnici, daný region. Není to tedy druh myšlení univerzálně platného, ale myšlení lokální, ukotvené, proto můžeme říci, že selský rozum je bytostně pluralitní. [Blažek, 2004, s. 13-14]

Nové regiony tak mohou být návratem k přirozené logice, která ctí místní tradice a jejich rozmanitost. Elektronická média nemusí sloužit uniformizaci civilizace, nové regiony mohou tržní společnost zbavit jejího sklonu k obludnosti. [Blažek, 1996, s.9]

11 Tento trend je dále podpořen digitalizací televize i rozvojem on-line vysílání. Dochází k proměně mediálního pole.

Kritické čtení Blažka

Nová fáze moderny a globalizace

Pro Blažkovo pojetí venkova, města a médií jako vzestupně řazené trojice můžeme hledat analogie v trojici komunita, společnost a sítě, kterou uvádí Jan Keller [Keller, 2004] v rámci svého definování nové fáze moderní společnosti. Sítě, které nejsou vázané na centra, ale mohou tvořit více či méně stálá uskupení, se chovají podobně jako média, která lidem umožňují navazovat libovolně stálá spojení nezávislá na centru či vůbec lokalitě. Tato nová fáze je úzce svázána s procesem globalizace a jeho důsledky. Oba autoři se ovšem zaměřují na odlišné stránky tohoto (širokého) tématu a rozcházejí se i v hodnocení dopadu nastávajících změn.

Hlavní rozdíl tkví v tom, že zatímco Keller si všímá negativ nového uspořádání, Blažek v něm hledá pozitiva. I když se Keller ve svojí práci soustředí na rizika, který síťové uspořádání přináší jednotlivým aktérům, a Blažek hledá ve vrstvě médií naopak možnosti pro rozvoj regionů a tedy venkova (omezovaného městem - centrem), vycházejí oba, vzhledem k jejich spojení s ekologií, patrně částečně ze znalosti stejných autorů. Zatímco Keller se na situaci dívá z pozice aktéra, Blažek hledá, co daná situace přináší "venkovu" jako jakémusi svébytnému před-modernímu sociálnímu uskupení.

Keller není jediný, kdo vnímá probíhající změny jako negativní. V oblasti české sociologie venkova se negativnímu vlivu globalizace na situaci českých zemědělců věnuje Michal Lošťák [Lošťák, 1998]. Spojování kapitálu a právě na centru nezávislé síťové propojení umožňují zpracovatelům a prodejcům zemědělských výrobků (velkým nadnárodním společnostem) vytvářet na zemědělce silné tlaky a nutit je přizpůsobovat se jak tím, co produkují, tak i cenově. Otevření globálního trhu pak paradoxně znamená menší možnost volby co, jak a s kým vyrábět (pěstovat, chovat,...).

Vzhledem k tomu, že Blažkova práce byla předčasně přerušena, nemůžeme vyvozovat zcela jasné závěry. Blažek se ovšem ve svých textech věnovaných venkovu k těmto novým rizikům, která přináší nová fáze moderny (použijeme-li Kellerův termín), příliš nevyjadřoval. Vždy se snažil hledat možná pozitiva a řešení pro lokální venkovské problémy. V kontextu současného psaní o budoucnosti venkova o něm tedy můžeme mluvit jako o dějinném optimistovi. Naději nejen pro venkov viděl v podporování rozvoje regionů, místních specifik, lokálního v kontrastu s globálním. Otázkou však zůstává, zda mají regiony šanci odolávat globálnímu tlaku velkých společností, které jsou na konkrétním místě ale i na centru nezávislé.

Blažkův vycházejí také z jeho zaměření na sociální ekologii. Pro ekology (zejména v otázce trvale udržitelného rozvoje) je právě směřování k lokálním relativně soběstačným společenstvím citlivým k místní krajině jedním z možných řešení současné obtížné situace.

Idealizace venkova

S idealizací venkova a krajiny se dodnes setkáváme nejen v umění, ale i ve vědeckých pracích. Hana Librová v této souvislosti zmiňuje například práci Rolník a krajina Lapky a Gottlieba z roku 2000 [Librová, 2003, s. 76]. Blažek se ve svých textech staví proti idealizování venkova, zejména pokud má pouze sloužit k ideologickým cílům (v extrémní podobě tento přístup zosobňuje německé nacionalistické hnutí Blut und Boden). Na místo romantizujícího přístupu a falešným návratům na venkov typu hippies komunit a iniciativ typu buddhistické ekonomie, které se chtějí vrátit k tradičním společnostem, ovšem pod mimo evropským vlivem, se Blažek snaží upoutat pozornost opět k lokálním inspiracím, jaké můžeme hledat například v barokní krajině. [Blažek, 1998, s. 81-85; Blažek, 1990]

Podle Blažka člověk baroka objevil procházku po krajině i jako cestu za niternou očistou. Kostel, klášter či kaplička byly do krajiny citlivě zasazeny a

centrem všeho života nebylo ještě město (architekti a umělci pracovali i na zámečcích a statcích českého venkova) [Blažek, 1990, s. 41].

Blažkův názor ovšem nesdílejí všichni. Například v knize *Krajina a revoluce* [Sádlo, et al., 2005], kterou napsala skupina autorů věnujících se převážně archeologii krajiny, se období baroka v Českých zemích považuje hlavně za dobu, ve které byly definitivně položeny základy nové krajinné struktury, krajina začala být chápána jako krajina kulturní a byly započaty první rozsáhlé zásahy do jejího vzhledu. V době baroka dochází k extenzi kulturní krajiny - jsou osidlovány hory, stavěny myslivny v odlehlých zalesněných částech a vybity populace velkých šelem. "Přístup baroka ke krajině bývá úměrně svým možnostem a intencím razantní i svévolný a leccos diriguje velmi tvrdou rukou (...) Poprvé je také krajina použita jako substrát komplexního ideologického působení: *Bohemia sancta* je tribunou agitace víry a prezentace moci." [Sádlo, et al., 2005, s. 181]

V tomto srovnání se Blažkovo pojetí barokní krajiny může zcela oprávněně jevit jako idealizující. Ovšem Blažek nechce být ideologem, který zkreslenou realitu využije pro své cíle, spíše je hledačem cest a směrů. Za tím, co nalézá na venkově leží jeho snaha o objevování místně ukotvených, lokálně platných (jak jsmě již zmínili ve spojení se selským rozumem) zákonů, které mohou pomoci v obnově českého venkova, při zachování všech jeho (regionálních) specifík.

Jako idealizující se ovšem v Blažkově textech jeví hlavně myšlenka, že i dnes je hlavním principem venkovského života ekonomie daru. Na druhé straně si ovšem i sám Blažek uvědomuje, že na venkov budou nyní lidé z města dojíždět jako do ozdravovny a venkovanům za tyto služby platit. "Venkovská" ekonomie daru nemůže s "městskou" peněžní ekonomikou bojovat. Spíše můžeme tedy jeho myšlenku chápat jako návod pro "lidi z města" jak s "lidmi z venkova" jednat. Pokud jako chalupáři, turisté či noví sousedé na takový princip přistoupí, budou se na venkově moci cítit jako doma a podpoří jeho existenci, která je podle Blažka pro naši civilizaci velmi důležitá. V tom se ostatně shoduje i s klasikem

české sociologie venkova Arnoštem Inocencem Bláhou, který ve své knize Sociologie sedláka a dělníka [1937] říká: "Celému národu musí záležet na zdraví, správním vývoji a zdatnosti tohoto přírodního základu národního organismu. Neboť je to reservoir národních sil, záruka stability a rovnováhy." [Bláha, 1937, s. 196]

Závěr

Bohuslav Blažek se označoval za sociálního ekologa a stejně jako tento mladý vědní obor, také on sám se snažil propojovat různé oblasti nejen na poli své vědecké práce, ale i při svém praktickém působení. Důležitou součástí jeho práce jsou i knihy, které napsal společně s psychologičkou a svojí životní partnerkou Jiřinou Olmrovou. Společně se věnovali světu marginalizovaných skupin, jakými jsou postižení či děti, a vytvořili mnoho sociálně-ekologických "měkkých" herních technik. Blažek je autorem či spoluautorem více než desítky knih a několika set článků. Jeho záběr sahal od médií, přes umění, urbanismus až k problematice venkova. Venkovu se věnoval nejen ve svých teoretických pracích, ale i prakticky jako místopředseda Spolku pro obnovu venkova a spoluzakladatel Školy obnovy v Libčevsi.

V oblasti jeho teoretického zájmu o venkov se jako klíčová jeví jeho teorie vztahu venkova, města a médií jako tří po sobě jdoucích fází či na sobě ležících vrstev. Každá vyšší vrstva je silnější ale Blažek se ve své práci snaží nacházet argumenty, které by podporovaly představu vzájemného vztahu na principu kooperace a vzájemného ovlivňování, nikoliv boje, při kterém jsou nižší vrstvy destruovány.

V kontextu základních sociologických konceptů vztahu města a venkova (k. dichotomický, rurálně-urbánní kontinuum, k. konvergence a divergence) koresponduje tento koncept nejlépe s posledně jmenovaným konceptem konvergence a divergence. Ten sice uznává dominanci města, ale vzájemný vztah města a venkova je podle něj charakterizován jako prolínání protějšků. Venkov není jen negací města, ale jako samostatná entita má s městem společné (konvergující) ale i odlišné (divergující rysy).

Venkov si podle Blažka stále zachovává svůj svébytný řád a díky nástupu nové fáze - médií slábne vliv města. Venkov má možnost spojit se snadno se světem pomocí levné a rychlé komunikační sítě a vymanit se tak ze svého periferního postavení. Rodí se také nová podoba venkova, ve které se spojují

tradiční prvky s novými. Upadá dřívější hlavní funkce venkova - zásobovat město potravinami a z venkova se stává ozdravovna města. Hlavními produkty venkova jsou nyní čistý vzduch, voda a neporušená příroda. Venkov, na kterém stále platí ukotvení v místě a spojení s přírodou a cyklickým časem předmoderních společností, stále funguje na principu ekonomie daru. Tento princip je třeba respektovat, křísit a uznat jako rovnocenný městské monetární ekonomii.

Díky proměnám ve struktuře celé společnosti dochází k rozvoji nového regionalismu. Český venkov je bytostně heterogenní a pluralita je vlastní i tzv. selskému rozumu. Malé regiony, které mohou pomoci obnově venkova a které by měly i podporovat místní specifika, vznikají nezávisle na centru. Nové regiony mohou být dle Blažka spolu s elektronickými médii řešením problémů současné společnosti.

Blažkův koncept venkov, města, média ve své podstatě odpovídá vztahu trojice komunita, společnost a sítě tak, jak ji definuje Jan Keller. Oba autoři se však zaměřují na jiné stránky vlivu "nové fáze moderny" - na stav a budoucnost naší civilizace. Narozdíl od Kellera, vidí Blažek v nové situaci příležitost k revitalizaci nejen venkova, ale i celé společnosti.

I když se Blažkovy texty o venkovu mohou zdát z určitých hledisek jako idealizující, nejedná se o ideologický pokus využít venkov pro jiné cíle, či na jeho pozadí ukázat negativa městské společnosti. Bohuslav Blažek se jako optimista a pozitivně naladěný člověk spíše snažil hledat nové souvislosti, možnosti a směry, jak řešit problémy venkova. Prostoru, který považoval za důležitý pro zdravé fungování celé naší společnosti.

Literatura

Bohuslav Blažek - použitá a citovaná literatura

(řazeno podle data vydání)

- BLAŽEK, Bohuslav. *Spasitelé*. Praha: MF, 1970. 86 s.
- BLAŽEK, Bohuslav. *Mezi vědou a nevědou*. Praha: Pressfoto, 1978. 222 s.
- BLAŽEK, Bohuslav, OLMROVÁ, Jiřina. *Krása a bolest: úloha tvořivosti, umění a hry v životě trpících a postižených*. Praha: Panorama, 1985. 413 s.
- BLAŽEK, Bohuslav, OLMROVÁ, Jiřina. *Průhledy do dětství: eseje z časopisu Děti a my z let 1977-1984*. Praha: Avicenum, 1986. 102 s.
- BLAŽEK, Bohuslav, OLMROVÁ, Jiřina. *Světy postižených: sociální posila v rodinách s mentálně retardovaným dítětem*. Praha: Avicenum, 1988. 179 s. BLAŽEK, Bohuslav. *Ekologie baroka. Architektura*. 1990, roč. 49, č. 3, s. 40-41.
- BLAŽEK, Bohuslav. *Bludiště počítačových her*. Praha: Mladá fronta, 1990. 221 s.
- BLAŽEK, Bohuslav. *Bydlení se zvířaty: Zvířata mezi námi. Domov*. 1991, roč. 31, č. 3, s. 19-20.
- BLAŽEK, Bohuslav. *Vesnice: Aktuálnost venkovského způsobu života. Souvislosti*. 1993, roč. 4, č. 4-5, s. 215-220.
- BLAŽEK, Bohuslav. *Gaia: Osudy jedné hypotézy. Souvislosti*. 1993, roč. 4, č. 4-5, s. 26-30.
- BLAŽEK, Bohuslav, OLMROVÁ, Jiřina. *Víc než pomoc sobě: svépomocné skupiny v České republice*. Praha: Občanské sdružení Porozumění, 1994.
- BLAŽEK, Bohuslav. *Bída naší vědy. Část 1., Cena za mrtvé schéma. Vesmír*. 1994, roč. 73, č. 2, s. 93.
- BLAŽEK, Bohuslav. *Bída naší vědy. Část 2., Špatní pověst esejistiky. Vesmír*. 1994, roč. 73, č. 3, s. 155
- BLAŽEK, Bohuslav. *Bída naší vědy. Část 3., Několik trapných epizod. Vesmír*. 1994, roč. 73, č. 4, s. 213.
- BLAŽEK, Bohuslav. *Tváří v tvář obrazovce*. Praha: Slon, 1995.

BLAŽEK, Bohuslav. Co s venkovem? 1. *Literární noviny*. 1995, roč. 6, č. 32, s. 1.

BLAŽEK, Bohuslav. Co s venkovem? 2. *Literární noviny*. 1995, roč. 6, č. 34, s. 2-3.

BLAŽEK, Bohuslav. Libčevsko Kryštofa Blažka. *Souvislosti*. 1996, roč. 7, č. 2-3, s. 254-255.

BLAŽEK, Bohuslav. Měšťák proti buranovi? *Literární noviny*. 1996, roč. 7, č. 50, s. 3.

BLAŽEK, Bohuslav. Několik argumentů pro regionalismus. *Souvislosti*. 1996, roč. 7, č. 2-3, s. 7-9.

POSPÍŠIL, Michal, BLAŽEK, Bohuslav. Přednostní témata činnosti Spolku pro obnovu venkova. *Územní plánování a urbanismus*. 1996, roč. 23, č. 5-6, s. 253-254.

BLAŽEK, Bohuslav. Probuzená ves. *Týden*. 1996, roč. 3, č. 7, s. 20-21.

BLAŽEK, Bohuslav, OLMROVÁ, Jiřina. *Interaktivní metody pro Školu obnovy venkova*. Praha, Libčeves : Ecoterra, Škola obnovy venkova, 1997.

BLAŽEK Bohuslav, Zaps. FERTEK, Tomáš. Venkov je jiná civilizace. *Reflex*. 1997, roč. 8, č. 9, s. 45-46.

BLAŽEK, Bohuslav. *Problémy a výhledy českého venkova*. Praha, Libčeves : Ecoterra, Škola obnovy venkova, 1997. 84 s.

BLAŽEK, Bohuslav. Povolání: rolník: Anachronismus nebo aktualita? *Umění a řemesla*. 1998, roč. 39, č. 3, s. 7-9.

BLAŽEK, Bohuslav. Architektura a filozofie. *Architekt*. 1998, roč. 44, č. 15-16, s. 60-62.

BLAŽEK, Bohuslav. *Venkov, města, média*. Praha : SLON, 1998. 385 s.

BLAŽEK, Bohuslav. Od renesančního kondotiéra k soudobému urbanismu. *Kritický sborník*. 2000-2001, roč. 20, s. 49-53.

BLAŽEK, Bohuslav. Obnova venkova. In: *Bílá místa*. Praha: CESES, 2002. s. 8-10.

BLAŽEK, Bohuslav. Co dělat, když se strany starají jenom o sebe? *Mladá fronta Dnes*. 2002, roč. 13, č. 145, s. B/5.

BLAŽEK, Bohuslav. Přežít rakovinu městské civilizace. *Mladá fronta Dnes*. 2002, roč. 13, č. 164, s. 4.

BLAŽEK Bohuslav, Zaps. STEJSKAL, Jan. Odvažte se být pravdiví: rozhovor se sociálním ekologem Bohuslavem Blažkem. *Literární noviny*. 2004, roč. 15, č. 50, s. 6.

BLAŽEK, Bohuslav. *Venkovy: anamnéza, diagnóza, terapie*. Brno : Era, 2004. 184 s.

BLAŽEK, Bohuslav, OLMROVÁ, Jiřina. *Zvrácená pyramida: sociálně-ekologický studie konfliktu mezi pyramidovým schématem a občanskou společností*. Praha: SLON, 2006, 191 s.

Ostatní autoři

BLÁHA, Inocenc Arnošt. *Sociologie sedláka a dělníka: Příspěvek k sociologii společenských vrstev*. 2. dopl. a opr. vyd. Praha : Orbis, 1937. 223 s.

BLAŽEK, Filip. Zemřel sociální ekolog Bohuslav Blažek. Econnect [online]. 2004 [cit. 2004-11-30]. Dostupný z WWW: <www.econnect.cz>.

BUTTEL, Frederick H., NEWBY, Howard. Toward a critical rural sociology. In: BUTTEL, Frederick H., NEWBY, Howard: *The Rural Sociology of the Advanced Societies: Critical perspectives*. Montclair: Allanheld, Osmun, 1980. s. 1-38.

ČERVINKOVÁ, Alice. Gender mainstreaming/mainstreaming gender?. *Kontext: časopis pro gender a vědu*. 2003, č. 1-2, s. 8-16. Dostupný z WWW: <http://www.cec-wys.org/kontext/ff8458f1/03_GeM.pdf>.

DOLEŽAL, Bohumil. Zemřel Bohuslav Blažek. [cit. 2004-11-27]. Dostupný z WWW: <www.bohumildolezal.cz>

DURKHEIM, Émile. *Společenská dělba práce*. Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury, 2004. 375 s.

HNÍZDIL, Jan. Moje sympatie k B. B.: Bohuslav Blažek dovedl poskytovat slova povzbuzení. *Mladá fronta Dnes*. 27.11.2004, roč. 15, č. 276, s. 4.

CHUCHMA, Josef. Široké srdce Bohuslava Blažka dotlouklo. *Mladá fronta Dnes*. 23.11.2004, roč. 15, č. 272, s. A/6.

PEŇÁS, Jiří. Co se stihne za život: Zemřel Bohuslav Blažek, muž, který věci i lidi oživoval. *Týden*. 29.11.2004, roč. 11, č. 49, s.85.

HUDEČKOVÁ, Helena. *Makrosvět a mikrosvět zemědělství v sociální změně 90. let*. Praha, 2001. 198 s. ČZU PEF. Habilitační práce.

HUDEČKOVÁ, Helena, LOŠŤÁK, Michal: *Sociologie a její aplikace v regionálním/rurálním rozvoji*. Praha: ČZU PEF, 2002.

ILLNER, Michal. Odešel sociální ekolog Bohuslav Blažek. *Sociologický časopis*. 2005, roč. 41, č. 1, s. 141-143.

KELLER, Jan. *Dějiny klasické sociologie*. Praha: SLON, 2004. 529 s.

- KELLER, Jan. *Sociologie a ekologie*. Praha: SLON, 1997. 232 s.
- LAPKA, Miloslav, GOTTLIEB, Miroslav. *Rolník a krajina: Kapitoly ze života soukromých rolníků*. Praha: SLON, 2000. 166 s.
- LIBROVÁ, Hana. *Láska ke krajině?* Brno: Blok, 1988. 165 s.
- LIBROVÁ, Hana. *Pestří a zelení: Kapitoly o dobrovolné skromnosti*. Brno: VERONICA a Hnutí DUHA, 1994. 218 s.
- LIBROVÁ, Hana. *Vlažní a váhaví*. Brno: Doplněk, 2003. 319 s.
- LOŠŤÁK, Michal. Různá vnímání globalizace a české zemědělství. In *Filipov - I*. Praha: Informatoria katedry sociologie FSV UK, 1998. 60 s.
- MAUSS, Marcel. *Esej o daru, podobě a důvodech směny v archaických společnostech*. Praha: SLON, 1999. 201 s.
- MAJEROVÁ, Věra a kol. *Sociologie venkova a zemědělství*. Praha: ČZU, 2005. 254 s.
- McLUHAN, Marshall. *Člověk, média a elektronická kultura*. Brno: Jota, 2000. 136 s.
- MUSIL, Jiří. *Sociologie soudobého města*. Praha: Svoboda, 1967. 321 s.
- PAHL, R. E. The Rural-Urban Continuum. In PAHL, R. E.: *Readings in Urban Sociology*. London: Pergamon Press, 1968. s. 263-296.
- Rozvoj venkova v kraji dostává nový impuls. Regionální rozvojová agentura Ústeckého kraje. 2006 [cit. 2006-01-15]. Dostupný z WWW: <www.rra.cz>.
- SÁDLO, Jiří, et al.. *Krajina a revoluce: výnamné přelomy ve vývoji kulturní krajiny Českých zemí*. Praha: Malá Skála, 2005. 247 s.
- SOROKIN, P. ZIMMERMAN, C.C. *Principles of Rural-Urban Sociology*. New York: Henry Holt and Company, 1929.
- TOFFLER, Alvin. *Nová civilizace: třetí vlna a její důsledky*. Bohuslav Blažek. Praha: Dokořán, 2001. 125 s.
- TÖNNIES, Ferdinand. *Community and Society*. New York: Harper and Row, 1963. 298 s.

Příloha

Projekt bakalářské práce

Téma venkova v sociální ekologii Bohuslava Blažka

V kontextu české vědy by se Bohuslav Blažek dal označit za (svérázného) solitéra. Vědce – aktivistu, který si velmi často definoval vlastní pojetí témat, teorií, pravidel hry. Nejčastěji bývá označován za sociálního ekologa a z tohoto pohledu se mi jeví jako nezanedbatelná část jeho práce, kterou věnoval českému venkovu a městům. Ve svojí bakalářské práci bych ráda přiblížila Blažkovo pojetí venkova (a města) a to zejména v jeho publikovaných knihách a člancích.

Hlavní části teoretické bakalářské práce by měly být věnovány analýze okruhu sociální ekologie, jako specifickému teoretickému východisku Blažkovy práce, a pojetí venkova v Blažkových textech. Blažkův přístup k chápání venkova - města (poměrně dichotomický a idealizující) bude patrně následně třeba podrobit určité kritice nebo lépe ho konfrontovat s dalšími relevantními teoretickými přístupy.

Literatura (předběžný seznam)

BLÁHA, Inocen Arnošt. *Sociologie sedláka a dělníka (příspěvek k sociologii společenských vrstev)*. Praha: Masarykova sociologická společnost, 1925.

BLAŽEK, Bohuslav. *Venkov, města, média*. Praha: SLON, 1998.

BLAŽEK, Bohuslav. *Venkovy: Anamnéza, diagnóza, terapie*. Brno: ERA, 2004.

BLAŽEK, Bohuslav, OLMROVÁ, Jiřina. *Víc než pomoc sobě: svépomocné skupiny v České republice*. Praha: Občanské sdružení Porozumění, 1994.

GALLA, Karel. *Dolní Roveň (sociologický obraz české vesnice)*. Praha: Spolek péče o blaho venkova, 1939.

HOMPLAND, A. Rurbanizace, předměstí a metropole. Sociální scénáře v Norsku a Evropě. *Zemědělská ekonomika*. Roč. 40, č. 5, s. 397-408.

HUDEČKOVÁ, Helena, LOŠŤÁK, Michal. O rurální sociologii ve výuce a výzkumu na České zemědělské univerzitě v Praze. *Sociologický časopis*. 2002, roč. 38, č. 1-2, s. 89-99.

KELLER, Jan. *Sociologie a ekologie*. Praha: SLON, 1997.

LAPKA, Miloslav, GOTTLIEB, Miroslav. *Rolník a krajina (Kapitoly ze života soukromých rolníků)*. Praha: SLON, 2000.

MUSIL, Jiří. *Sociologie soudobého města*. Praha: Svoboda, 1967.

PARK, Robert E., BURGESS, Ernest W., McKENZIE, Roderik D. *The City: suggestions for investigation of human behavior in the urban environment*. Chicago; London: The University of Chicago Press, 1992.

SLEPIČKA, Alois. *Venkov a/nebo město: lidé/sídla/krajina*. Praha: Svoboda, 1981.

SOROKIN, Pitirim A., ZIMMERMAN, Carle C. *Principles of Rural-Urban Sociology*. New York: Henry Holt and Company, 1929.

Kozultant: JUDr. Michal Illner